

NINA JUKIĆ

RAZGOVOR S VLATKOM ORŠANIĆ

Vlatka Oršanić (1958.) sopranistica je velikog međunarodnog ugleda i trenutno najpoznatija hrvatska operna umjetnica u svijetu. Već vrlo mlada bila je dočekanica kao pjevačko čudo iznimnih glasovnih mogućnosti, a danas je iza nje četrdesetak najzahtjevnijih sopranskih glavnih uloga u predstavama na opernim pozornicama diljem Europe. Profesorica je pjevanja na glazbenim akademijama u Zagrebu i Ljubljani.

1. Profesorice Oršanić, Vi ste jedna od slavnihi bivših učenika Glazbene škole u Varaždinu. Kada ste i kako otkrili svoju ljubav prema glazbi i odlučili upisati Školu?

Već od najranije dobi sam pjevala, pa sam tako krenula u glazbenu školu jako mala, sa sedam godina. U početku sam imala klavir i solfeggio. Upisala sam ju kao i većina varaždinske muzikalne djece; bilo je najnormalnije da djeca idu i u glazbenu školu, jer je bila vrlo popularna.

2. Kakvo je bilo Vaše djetinjstvo u Varaždinu?

Djetinjstvo u Varaždinu je bilo jako lijepo. Stanovala sam u jednoj zgradi u kvartu s mnogo djece i jako smo bili zaigrani, ali ja sam bila i vrlo savjesna u pohađanju glazbene škole i vježbanju klavira. Čak su me ostala djeca zvala "profesorica" jer sam stalno nosila note pod rukom. Klavir nisam imala doma, pa sam išla vježbati kod jedne profesorice Austrijanke, inače violinistice, koje smo se svi bojali – već ako bih jednom izostala, zvala je roditelje. Bila je astmatičar, pa je zbog zdravstvenih razloga nažalost morala prestati nadgledati djecu pri vježbanju. Zapamtila sam ju po pumpici za kojom bi posegnula svaki put kada bi se uzбудila zbog nekog mogeg krivog tona. Kada je ona otišla, više sam se posvetila sviranju šlagera i tome sličnog, no imala sam tako dobru osnovu da bih se za ispit uvijek vrlo dobro pripremila. Moja

* Fotografija: Tomislav Čuveljak

mi profesorica, doduše, nije htjela dati odličan, jer sam više vježbala šlagere nego gradivo.

Uvijek kažem da je osnova jako važna, baš kao i prve tri godine života. Odgoj kojeg dobiješ na početku ostane zauvijek.

3. Jeste li u obitelji imali glazbenika?

Ne, ali mama i tata su jako dobro pjevali i bili bi glavni zabavljači kada bi se okupilo kakvo društvo. Moj glazbeni talent dakle ipak nije iznenađujući. Majka mi je pričala da sam kao beba bila vrlo nemirna, i kada više nije znala što bi sa mnom, počela bi mi pjevati i ja bih se u istom trenu umirila i slušala ju širom otvorenih očiju. Kad je jednom tako mama vraćajući se iz trgovine naišla na susjedu i pitala ju je li čula dječji plač, ova je odgovorila da je samo čula radio da svira. Mama je rekla da u tom slučaju nema brige, a susjeda će u čudu: „No, to će sigurno biti neka pjevačica!“.

4. Kada ste se počeli pjevački obrazovati?

Pjevala sam oduvijek. Prvi javni nastup imala sam kao četverogodišnja djevojčica, o čemu je čak objavljen članak u novinama. Na priredbama s pjevanjem, sviranjem i recitiranjem, koje su se održavale u osnovnoj školi, uvijek sam sudjelovala. U Varaždinu su tada bili popularni pjevači Ruža Pospiš, Nevenka Petković i Franjo Petrušanec, pa sam tako i ja s 14 godina nakon završene osnovne glazbene škole krenula učiti pjevanje kod profesorice Ankice Opolski. Gospođu Opolski su svi roditelji oblijetali jer su željeli da njihova djeca uče kod nje. No ona je bila vrlo rezervirana, u početku i prema mojoj majci, da bi ju već nakon dva mjeseca sama potražila kako bi joj rekla da je Vlatka jedna vrlo savjesna curica i jako talentirana.

5. Spomenuli ste naše velike pjevače Ružu Pospiš Baldani i Franju Petrušanca. Oni su također bili učenici profesorice Ankice Opolski. Kako se Vi sjećate profesorice Opolski?

Bila je na poseban način stroga, ali ne zločesta. Kod nje sam bila samo dvije godine, jer je nakon toga otišla u mirovinu. Imali smo veliki respekt prema njoj. Đake je na sat uzimala dva po dva, pa smo tako-slučajno zajedno bile Inge Heintz i ja. Mi smo se na tim satovima često smijale. Gospođa Opolski je bila uvijek vrlo dotjerana, svaki dan je imala uređenu frizuru, no već je imala dosta rijetku kosu, što je Ingi i meni bilo jako zanimljivo i još jedan povod za smijeh. Bila je i malo razroka, pa nikad nisi znao kojim okom te gleda. Imala je savršene "treće zube", pa je onda pokazivala kako ton mora

biti nepromijenjen kad razvučeš ili skupiš usta. To je ono što je meni ostalo u sjećanju od njezine tehnike. No, naravno, imala sam veliku sreću da sam baš kod nje provela te prve dvije godine, jer je postavila glas na pravo mjesto – ponavljam, vrlo je bitno kako se počne i to se onda cijeli život vraća. To sada vidim u svojem radu s mladim pjevačima.

6. Koje ste predmete u glazbenoj školi posebno voljeli, a koji Vam nisu bili baš omiljeni?

Nakon osnovne škole sam išla u gimnaziju, tako da sam u srednjoj glazbenoj školi slušala samo glazbene predmete. Ali voljela sam ja i solfeggio i harmoniju i kontrapunkt, nije mi ništa bilo mrsko, čak mi je kontrapunkt bio draži od solfeggia. Općenito sam rado išla u glazbenu školu, možda zbog talenta. Iako sam imala mnogo obaveza, smatrala sam to normalnim dijelom svakodnevice, za razliku od neke djece koja nisu voljela vježbati.

7. Već ste sa 16 godina upisali Akademiju za glasbo u Ljubljani, a diplomirali s 20 godina. Kakav je osjećaj biti tako mlada studentica pjevanja?

Kada to gledam iz današnje perspektive, naravno da je to bilo jako rano i riskantno. Da mi danas netko kaže da bi moje dijete trebalo sa 16 godina ići u neki drugi grad i studirati, uhvatila bih se za glavu. Ali kad ste vi stari 16 godina, onda mislite da ste već zreli i da to nije problem. Ja tada nisam vidjela nikakvu razliku između sebe i nekih ljudi koji su imali 30-ak godina, a bili su na Akademiji. Nije me ničega bilo strah jer sam od samog početka bila sigurna da je upravo to moj poziv.

8. Zašto baš Ljubljana?

Gospođa Opolski više nije mogla raditi zbog svog zdravstvenog stanja i htjela se pobrinuti za mene i kolegicu mezzosopranisticu, pa se tako raspitala tko gdje predaje. U Ljubljani je tada počela predavati Ondina Otta-Klasinc, vrlo poznata pjevačica, koja je bila prestala pjevati i posvetila se pedagoškom radu. Postojala je i varijanta da idemo studirati u Rim, no kako je to sve bilo financijski problematično, a i zbog mladosti, Ljubljana je ipak bila bliže. Moji roditelji, naravno, nisu bili oduševljeni – morala sam prekinuti gimnaziju, pa sam za treći i četvrti razred polagala ispite. I danas vrijedi to pravilo za izvanredne talente: mora se imati matura kako bi se mogla dobiti diploma. Kada sam došla na prijemni ispit, profesori su se čudili što je gospođa Opolski dovela "djecu". No, ona im je rekla neka nas prvo poslušaju, pa da će onda razgovarati. I tako smo bile primljene. Zapravo se divim svojim roditeljima

što su me pustili u Ljubljanu, trebalo je na brzinu naći i sobu. Sigurno im nije bilo lako.

9. *Jeste li imali kakve zdravstvene poteškoće s obzirom da ste se tako rano počeli baviti pjevanjem?*

Ne, jer je moj glas sa 16 godina bio izuzetno zreo. Na prijemni na Akademiju išla sam u jesenskom roku, a u proljeće te godine 1974. išla sam s glazbenom školom na veliku turneju po Americi. Sve djevojke su imale dvadesetak godina, jedino sam ja bila puno mlađa. U to doba je pet godina velika razlika. Na toj turneji smo imali koncerte svaki dan i svi smo se prehladili (Amerikanci su već tada imali posvuda klima uređaje, i u autobusu). Ni dan danas ne znam kako sam to izdržala, a pjevala sam dosta zahtjevnu pjesmu. Uglavnom, kada smo se vratili s turneje, cijelo ljeto sam bila nekako promukla – očito sam i ja na neki način mutirala. Na jesen, kada je ponovno počela nastava, gospođa Opolski nije mogla doći k sebi – odjednom je moj glas bio sasvim zreo, tako da nisam imala više nikakvih poteškoća.

10. *Provi angažmani krenuli su već u Ljubljani – odmah ste postali poznati i uspješni...*

Tako je, u Ljubljanskoj operi su me htjeli za stalno angažirati kad sam imala 18 godina, a cijela je priča puna anegdota. Profesorica je sve bila dogovorila s direktorom, ušla je poslije audicije na razgovor, ja sam vani čekala. Kada je izašla, rekla mi je: „Na sve što ti on kaže, ti samo reci da.“ I tako je mi je direktor počeo govoriti o angažmanu, pa sam se isprva začudila jer sam znala da je profesorica bila protiv toga, baš zbog mladosti. No, kako sam mislila da se ona s njime sve dogovorila, a sve sam joj vjerovala, tako sam mu rekla u redu, može. Kada je profesorica to čula, šokirala se. Ona se s njim, naime, bila dogovorila samo za jednu malu ulogu, pa sam morala ponovno otići k direktoru i odbiti angažman. Slijedeće dvije godine smo zbog toga bili s njim na ratnoj nozi, no poslije je ipak bilo sve u redu – 1978. godine sam postala članica Ljubljanske opere.

11. *Svih ovih godina nastupali ste u brojnim predstavama i kazalištima diljem Europe, pjevajući najrazličitije sopranske uloge. Možete li neki operni projekt izdvojiti kao najdraži? Što Vi najviše volite pjevati?*

Vrlo je teško nešto izdvojiti, ali mnogo pjevača kaže da im je najdraža uloga onu koju trenutno rade. To je istina, jer se čovjek potpuno posveti toj ulozi. Što se tiče mene i mog afiniteta prema glazbi, uvijek mi je bio posebno

drag Leoš Janáček, što je možda neobično za ovo naše podneblje, gdje se baš i ne izvodi. Stoga sam rado pjevala ulogu Jenufe koju sam radila u više različitih projekata. Voljela sam pjevati i Katju Kabanovu, uvijek mi je ta glazba bila bliska. Svaka glazba nosi svoju poruku, ali čini mi se da su kod Janáčka zbilja snažno povezane emocije s kontemplacijom, vrlo direktno, bez ikakvih ukrasa ili ičega što bi ublažavalo ili uljepšavalo stvarnost života. Ali ima još uloga koje sam voljela raditi u mladosti, na primjer Donizettijevu Luciu di Lammermoor, kasnije Verdijevu Lady Macbeth i Katarinu Izmajlovu u Šostakovičevoj "Lady Macbeth Mcenskog okruga". Realizirala sam ju u pet različitih produkcija, no svaki put ju je trebalo iznova studirati. Vokalna dionica je napisana vrlo posebno u tehničkom smislu. Tako sam svaki put rekla da mi je to zadnji put, no onda bih ipak ponovno pristala. To je ipak vrlo intrigantna uloga i svaki od pet projekata bio je različit. Stoga možda ne bih rekla baš da sam ju voljela raditi, ali je svakako obilježila moju karijeru.

12. Trenutno igrate ulogu Didone u zanimljivom projektu Teatra &TD "Didona i Eneja/Smrt u Veneciji", u kojem se istovremeno na dvije pozornice odvijaju opera Henryja Purcella i novela Thomasa Manna...

Tako je, već ima dosta predstava iza nas. Često me pitaju kako sam uopće pristala na taj projekt. Ja sam uvijek bila otvorena za eksperimente, uvijek su me zanimale nove stvari. Prvo i osnovno polazište je bila sama glazba. Meni se jako sviđa barok, a baroknu glazbu sam imala priliku pjevati samo na koncertima – kantate i oratorije –, ali baroknu operu nisam pjevala. Jednom sam sudjelovala baš u "Didoni i Eneju" na Varaždinskim baroknim večerima, ali ne s ulogom Didone, nego Belinde. Kad je redatelj Oliver Frljić iznio svoj koncept pomislila sam da bi moglo biti interesantno. Ali nisam bila sigurna hoću li ustrajati u tome. Trebalo je pričekati i vidjeti kako će to stvarno izgledati. No, kad sam vidjela kako sve funkcionira, bilo mi je drago da sam se upustila u to. Mislim da je projekt interesantan eksperiment, jedino je problem što nema baš mnogo publike, očekivala sam veći interes.

13. Koliko je zapravo različito pjevati Lied, oratorij i operu? Po čemu se razlikuje pjevački pristup ovim vrstama?

Razlika između pjevanja na koncertu i na sceni je za mene u tome što koncertno pjevanje podrazumijeva više mentalnoga, a scensko više emotivnog elementa. Naravno, ne želim reći da nema i jednoga i drugoga u oba smjera, ali naglasak je na onome čega ima više. U koncertnoj interpretaciji je više intelektualnoga, iako nisu isključene, naravno, ni emocije, a u scenskom, to

jest opernom ima više emocija. To je osnovna razlika. Lied je posebna kategorija, jer recital iziskuje izvanrednu koncentraciju u smislu tehničke perfekcije. Pjevač je najbliži publici, najizloženiji je, pa i svaka najmanja stvar može zasmetati. Možda ja to gledam malo profesionalno deformirano, no u operi ima još mnogo drugih stvari – tekst, pjevanje, gluma, pokret... Lakše se opustiš, iako je fizički teže izdržati i teže je sve to koordinirati. Lied zahtijeva vrlo koncentriranu interpretaciju i pri tome je teže vladati tijelom. Evo, usporedit ću to sa sportom. Kada skijaš vozi slalom, to se može usporediti s Liedom – svaki i najmanji dio sekunde je važan. A opera je veleslalom.

14. Rođeni ste u Zaboku, djetinjstvo ste proveli u Varaždinu, studirali ste u Ljubljani, tamo i živite, bili ste angažirani u Salzburgu i Darmstadtu, nastupali ste diljem Europe, a danas predajete i u Ljubljani i u Zagrebu...gdje se Vi najviše osjećate "kod kuće"?

To je jako dobro pitanje. Zapravo sam se uvijek najviše osjećala doma u Ljubljani. Mada se to u zadnje vrijeme počelo mijenjati, možda zato što sam trenutno više orijentirana na Zagreb. Taj grad mi je ranije bio relativno stran, međutim sada mi je postao bliži, izjednačava se s Ljubljanom. No, teško mi je reći za bilo koji grad da sam iz njega. Tinejdžerstvo je jako bitan dio života, a njega sam provela u Ljubljani. Možda je u tom smislu Ljubljana grad u kojemu mogu kritizirati stvari, reći što mi se sviđa, a što ne sviđa, a to znači da sam s njime posebno bliska. A Varaždin je grad mog djetinjstva i ostao mi je u lijepom sjećanju. Kada dođem u njega ništa ne kritiziram i ništa mi ne smeta.

15. Vratite li se koji put u Varaždin, koliko ga često posjećujete?

Ne posjećujem ga često, ali naravno da ga posjećujem. Na groblju mi je pokopan otac, a i povremeno se dogodi nešto zbog čega trebam otići u Varaždin, bilo zbog glazbe, kakvog natjecanja, ili slično.

16. Kao profesorica pjevanja, što Vi smatrate prednostima i nedostacima pedagoškog rada, rada s mladim pjevačima?

Velika je prednost to što se radi s mladim ljudima, koji uvijek pokazuju zanos i polet. Poteškoće su slične kao i u svakom drugom pedagoškom poslu: treba se jako mnogo angažirati i energiju davati mladim ljudima kao poticaj za rad. Prednost je što vas oni tjeraju da budete stalno aktivni i da neprestano razmišljate o tome što radite. Zbog takvog izuzetnog angažmana ostaje mi jako malo vremena za sebe. A budući da još uvijek pjevam, to mi na određeni

način predstavlja problem. Jer u Zagrebu na Akademiji imam mnogo studenata, a još sam i pročelnica Odsjeka za pjevanje, pa mi i to nameće dodatne obaveze, a predajem i u Ljubljani.

17. Na početku našeg razgovora spomenuli ste da u svom pedagoškom radu zahvaljujući svojoj profesorici iz srednjoškolskih dana, gospođi Ankici Opolski, osjećate koliko su bitna iskustva koja mladi pjevač stekne već na samom početku svog školovanja...

Da, sada mi je zapravo jasno u čemu mi je pomogla i koja je njezina velika zasluga u vezi pjevačke tehnike. Postavila je moj glas na pravo mjesto, što je vrlo važno. Zbog toga predlažem da profesori u školama ne kompliciraju previše i da se usredotoče na ono što je bitno, da postave pravilno stvari u početku, jer je kasnije mnogo teže ispravljati pogrešne navike. Mnogi profesori imaju veliko znanje, ali griješe kad žele to znanje pokazati odjednom već na prvom satu.

18. Kako se zapravo postaje profesorom pjevanja?

Potrebno je puno pjevačkog iskustva, stoga mislim da nije korisno da mnogi odmah nakon završetka Akademije počnu predavati pjevanje. To je kao da tek diplomiranom liječniku date da operira. Pedagoški zov čovjek osjeti nakon godina i godina iskustva, mada ja moram reći da su me kolege oduvijek pitali za savjet i da sam od najranije mladosti znala držati satove pjevanja. Ali čovjek se može tome posvetiti tek nakon dugog istraživanja samoga sebe. Onda tek možete postati profesor.

19. Imate li neki hobi – što radite kada ne pjevate?

Volim fizičku aktivnost, ona je vrlo važna za kondiciju pjevača. Odlazim na gimnastiku, volim igrati tenis i šetnje u prirodi.

20. Uobičajeno pitanje za kraj – Vaš savjet mladim pjevačima, a osobito varaždinskim osnovnoškolcima i srednjoškolcima koji se žele baviti pjevanjem...

Moj savjet: kao prvo moraju jako voljeti taj posao, jer ako ga ne vole, teško će izdržati. Profesionalni svijet pjevača u kojeg ulaze je okrutan svijet. Treba se znati suočavati sa svime i svačime i moći podnijeti raznorazne situacije, i pozitivne i negativne. Čovjek mora biti jak i spreman na relativno težak život i mora imati ustrajnost, nepokolebljivost i vjeru u sebe.

Jako mi je drago što sam baš u Varaždinu provela djetinjstvo i što sam tamo mogla ići u glazbenu školu, jer, budući da je glazbeni život u Varaždinu oduvijek bio intenzivan i popularan, nama je djeci bilo omogućeno da mnogo

nastupamo. Susrela sam se s kazalištem već kao mala, osmogodišnja djevojčica. Bilo nam je sasvim normalno da nastupamo u kazalištu ili u koncertnoj dvorani, a to je bitna stvar. Ne znam u kojem drugom gradu bi nam to uspje-
lo. Djecu se u Varaždinu uvijek poticalo u smjeru kulture. Sva djeca koja su imala imalo sluha išla su u glazbenu školu – nije važno jesu li se poslije bavila glazbom ili ne, ali svi su dobili osnovno znanje. Na taj se način zapravo odga-
ja i kvalitetna publika. Sretna sam što me život bio doveo u Varaždin.